

Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2003</i>
Otázky:	<i>OV.13, OV.14, OV.15, OV.16, OV.17, OV.18</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. – 10. 2. 2003</i>
Počet respondentů:	<i>1074</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>11. března 2003</i>
Kód tiskové informace:	<i>ov30311</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Ve výzkumu uskutečněném počátkem února roku 2003 jsme se mezi jinými tématy poměrně široce zabírali problematikou postojů a vztahů české populace k příslušníkům různých národních či národnostních skupin, a to jak těch, které se v ČR vyskytují v hojnějším měřítku, tak i těch, se kterými se naši občané dostávají do kontaktu spíše jen výjimečně. V rámci tohoto šetření jsme kromě jiného detailnější pozornost věnovali i jednomu z nejožehavějších bodů této oblasti, a to vzájemnému soužití romské menšiny s ostatními obyvateli ČR a rovněž stávajícím možnostem, které Romové mají v rámci většinové české společnosti. Výsledky této části výzkumu se věnuje následující zpráva.

Tabulka 1 - **Hodnocení vzájemných vztahů**

	mezi lidmi v místě bydliště ¹	mezi Romy a ostatními v ČR ²	mezi Romy a ostatními v místě bydliště ³
velmi dobré	6,0	0,4	2,3
docela dobré	75,5	17,2	46,1
docela špatné	14,8	53,8	36,0
velmi špatné	1,6	24,4	14,5
neví	2,1	4,2	1,1
+/-	81,5/16,4	17,6/78,2	48,4/50,5

Pozn.: Sloupcová procenta.

¹ Otázka všem respondentům: „**Jaké jsou podle Vás vztahy mezi lidmi v místě Vašeho bydliště? Velmi dobré, docela dobré, docela špatné, velmi špatné?**“

² Otázka všem respondentům: „**Jak celkově hodnotíte soužití rómské a nerómské populace v České republice? Jako velmi dobré, docela dobré, docela špatné, velmi špatné?**“

³ Otázka respondentům, kteří uvedli, že v blízkosti jejich bydliště žijí Romové (n=528): „**Jak celkově hodnotíte soužití rómské a nerómské populace v místě Vašeho bydliště? Jako velmi dobré, docela dobré, docela špatné, velmi špatné?**“

Údaje zachycené v tabulce 1 dokumentují, jak dotázaní hodnotí soužití romské populace s ostatními obyvateli jednak v rámci ČR a jednak v místě svého bydliště, pokud v jeho blízkosti nějakí Romové žijí. Pro srovnání s tím tabulka 1 ukazuje i to, jak respondenti na stejné škále vnímají obecně vztahy mezi lidmi v místě, kde žijí. Z výsledků je evidentní, že soužití Romů a ostatních obyvatel je velkou částí veřejnosti vnímáno jako problematické. Zatímco obecně vztahy mezi lidmi v místě svého bydliště za špatné označilo jen 16,4 % dotázaných, v případě soužití Romů s ostatními obyvateli v místě svého bydliště se podobně kriticky vyjádřila polovina (50,5 %) respondentů z těch, kteří předtím uvedli, že v blízkosti místa, kde bydlí, žijí nějakí Romové. V ještě horším světle pak občané vnímají soužití Romů a ostatních obyvatel v rámci ČR jako celku, když za špatné jej označily více než tři čtvrtiny (78,2 %), zatímco za dobré méně než jedna pětina (17,6 %) dotázaných. V tomto silně negativním hodnocení celkového soužití Romů a ostatních obyvatel se přitom odrážely jak případné negativní zkušenosti z vlastního místa bydliště,⁴ tak i zprostředkované negativní zkušenosti, které občanům přinášejí sdělovací prostředky.

Tabulka 2 – **Hodnocení vzájemných vztahů**

	mezi lidmi v místě bydliště			mezi Romy a ostatními v ČR					mezi Romy a ostatními v místě bydliště			
	'94	'01	'03	'97	'98	'99	'01	'03	'98	'99	'01	'03
dobré	60	63	82	15	15	23	18	18	48	52	43	48
špatné	35	31	16	81	78	66	68	78	49	42	43	51

Pozn.: Zaokrouhlená procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“; velikost výběrové statistické chyby činí cca +-3 procentní body u vztahů mezi lidmi v místě bydliště a u soužití mezi romskou populací a ostatními obyvateli v rámci ČR; v případě soužití mezi Romy a ostatními lidmi v místě bydliště respondenta je velikost výběrové chyby cca +-4 procentní body.

V porovnání s rokem 2001, kdy soužití Romů s ostatními obyvateli v celé ČR hodnotilo kladně 18 % dotázaných a záporně 68 % (viz tabulka 2), jsme zaznamenali zřetelný pokles podílu nerozhodných odpovědí při souběžném nárůstu podílu lidí, kteří vzájemné soužití posuzují kriticky. Podobným způsobem se snížil podíl odpovědí „neví“ i v případě hodnocení soužití v samotném místě bydliště, ovšem s tím rozdílem, že zde se nerozhodnutí respondenti přesouvali prakticky rovnoměrně do obou názorových skupin. Obecně vztahy mezi lidmi v místě svého bydliště občané hodnotí výrazně lépe než v letech 1994 a 2001.

Z podrobnější analýzy výsledků šetření vyplývá, že místní soužití s Romy poněkud lépe hodnotí lidé z obcí a menších měst s populací do 15 tisíc obyvatel a dotázaní, kteří hodnotí příznivě vztahy mezi lidmi v místě svého bydliště. Celkové soužití Romů a ostatních lidí v ČR příznivěji vnímají dotázaní s dobrou životní úrovní a opět i respondenti, kteří považují za dobré vztahy mezi lidmi v místě svého bydliště. Lidé, kteří považují životní úroveň své domácnosti za dobrou, vidí relativně častěji jako dobré i vztahy mezi svými spoluobčany v místě, kde žijí.

Dále jsme pak všem dotázaným položili dvě otevřené otázky, které se týkaly toho, čím by na jedné straně většinová společnost a na druhé straně Romové měli přispět k dobrému vzájemnému soužití.⁵ Pokud jde o většinovou společnost, respondenti nejčastěji doporučovali větší toleranci a trpělivost ve vztahu k Romům (37,4 %), nevšímat si jich (11,4 %), uplatňovat na ně stejná měřítká jako na ostatní (7,4 %), zajistit jim pracovní příležitosti (4,0 %),

⁴ 96 % respondentů z těch, kteří v místě svého bydliště označili soužití s Romy za špatné, jej zároveň vidí jako špatné i v celé ČR.

⁵ Otázky: „Čím především by měla podle Vás přispět k dobrému vzájemnému soužití romské a neromské populace neromská populace? A čím Romové?“

integrovat je do společnosti (2,7 %), zlepšit komunikaci s Romy (2,5 %) nebo jim poskytovat větší pomoc (2,5 %).⁶ Na adresu Romů dotázaní uváděli, že Romové by měli přizpůsobit svůj životní styl a chování normám většinové společnosti (40,4 %), že by měli dodržovat zákony (15,3 %), že by měli pracovat (13,7 %), vzdělávat se (8,6 %), být více tolerantní (3,1 %), nezneužívat sociální systém (2,2 %) a více se snažit o vlastní integraci do společnosti (2,0 %).⁷

V rámci výzkumu jsme všem dotázaným položili i baterii otázek, které se zabývají tím, jaké mají Romové v některých oblastech života možnosti v porovnání s většinovou neromskou populací.⁸

Tabulka 3 – Náhledy na možnosti Romů v porovnání s většinovou populací

	Rozhodně horší	spíše horší	asi tak stejné	spíše lepší	rozhodně lepší	neví
Při zaměstnávání	18,5	55,6	21,5	1,4	0,7	2,3
Ve veřejném a občanském životě	10,3	42,3	36,4	4,7	1,6	4,7
Při získávání kvalifikace	6,1	30,1	56,3	4,3	1,3	1,9
V získávání bydlení	6,1	27,1	34,0	20,6	7,9	4,3
Při zajištění osobní bezpečnosti	6,8	21,9	52,7	8,4	3,8	6,4
Při získávání vzdělání	5,5	21,9	62,1	6,8	2,1	1,6
V rozvoji své kultury	2,1	13,6	56,1	15,6	6,1	6,5

Pozn.: Procenta v řádku.

Tabulka 4 – Horší podmínky pro Romy (v %)

	1997	2001	2003
Při zaměstnávání	56	62	74
Ve veřejném a občanském životě	34	37	53
Při získávání kvalifikace	32	33	36
V získávání bydlení	24	25	33
Při zajištění osobní bezpečnosti	19	26	29
V rozvoji své kultury	18	21	16

Pozn.: Podíly odpovědí „rozhodně horší“ nebo „spíše horší“ zaokrouhlené na celá procenta; velikost výběrové chyby činí +/- 3 procentní body.

Jak ukazují tabulky 3 a 4, v porovnání se situací ostatních obyvatel naprostá většina české veřejnosti vnímá jako horší možnosti Romů při zaměstnávání. V šetření tento názor vyjádřily bezmála tři čtvrtiny respondentů. Kromě toho si však více než polovina dotázaných myslí, že Romové mají horší možnosti i pokud jde o uplatnění ve veřejném a občanském životě. Pokud jde o další oblasti života, na které se náš výzkum zaměřil, u žádné z nich již ti, kdo považují možnosti romské populace za horší, nepřevažují. Při získávání kvalifikace, při vzdělávání se, při získávání bydlení nebo při zajišťování osobní bezpečnosti se podíl podobných názorů pohybuje v nevelkém rozmezí nad úrovní jedné čtvrtiny, vesměs okolo jedné třetiny. V případě získávání bydlení si přitom více než čtvrtina respondentů myslí, že možnosti Romů jsou v tomto směru dokonce lepší než možnosti většinové populace. Relativně nejprázdněji lidé hodnotí možnosti Romů z hlediska rozvoje jejich vlastní kultury. Jak je patrné z tabulky 4, v porovnání s roky 2001 nebo alespoň 1997 jsou s výjimkou možností rozvoje

⁶ Dopočet do 100 % tvoří vedle odpovědí „neví“ (7,9 %) jiné, méně četné odpovědi.

⁷ Dopočet do 100 % tvoří vedle odpovědí „neví“ (2,5 %) jiné, méně četné odpovědi.

⁸ Otázka: „**Jaké mají, podle Vás Romové ve srovnání s neromskou populací možnosti a) při získávání vzdělání, b) při získávání kvalifikace, c) při zaměstnávání, d) v rozvoji své kultury, e) v získávání bydlení, f) při uplatnění ve veřejném a občanském životě, g) při zajištění osobní bezpečnosti?**“

vlastní kultury, kde je naopak stávající situace hodnocena z hlediska Romů spíše příznivěji, šance romské populace vnímány hůře. Výrazné zhoršení zaznamenané v případě možností při zaměstnání příliš nepřekvapuje vzhledem k celkovému vývoji nezaměstnanosti od roku 1997, ovšem totéž už neplatí u možností ve veřejném a občanském životě, kde mezi roky 2001 a 2003 nastal dokonce ještě výraznější posun než u zaměstnání. Pro tento vývoj je však poměrně těžké najít racionální vysvětlení, protože v daném období nedošlo k žádnému výraznému negativnímu zlomu, pokud jde o uplatňování se romských zástupců ve veřejném životě. Je však možné, že se – do značné míry i díky jisté medializaci této skutečnosti – dlouhodobě trvající stav nízkého zastoupení Romů ve vrcholné i místní politice v průběhu uplynulého období více dostal do povědomí české veřejnosti a je také více vnímán jako problematický.